

Tidsskriftets språk – en fryktelig sørpe

TIDLIGERE I TIDSSKRIFTET

JULIE DIDRIKSEN

julie.didriksen@tidsskriftet.no

Tidsskriftet

Fra den første utgaven i 1929 besluttet Tidsskriftets redaksjon å gå over til å følge offisiell rettskriving, 12 år etter rettskrivingsreformen av 1917. Dette ble orientert om i en kort notis, og det var ikke alle som var like begeistret for denne utviklingen. Under følger et engasjert leserbrev, etterfulgt av redaksjonens svar (Tidsskr Nor Lægeforen 1929; 49: 242–5).

Faksimile

«Tidsskriftet»s sprog.

G. Winge.

Den i «Tidsskriftet»s første nummer for iår bebudede forandring i «Tidsskriftet»s sprog er nu kommet i andet hefte. – Da jeg skulde til med dette nummer, husket jeg ikke på dette glædelige budskap – og begyndte trøstig på første artikel. Men det var ikke mange linjer jeg var kommet, før den nye sprogdrakt virket således på mig, at artiklens faglige indhold blev mig aldeles fordærvet, jeg måtte simpelt hen – for denne gang ialfald – gi op. Istedendfor gav jeg mig – nolens volens – til blot at se igjennem artiklen fra dens

orthografiske side – NB. ikke dens sproglige. For det er vel ikke sprogets, men den såk. retskrivnings forandring redaktionens glade budskap går ut på – altså for så vidt et galt valgt uttrykk for meddelelsen – heldigvis! Det skulde bare manglet at det virkelig var sproget: Nu går vi over til landsmål! Forresten, man vet sig jo aldrig tryg for hvad man kan risikere – men den dag melder ialfald jeg mig ut av Lægeforeningen resp. «Tidsskriftet» – hvis jeg da ikke forinden er død.

Men det er sandelig galt nok som det tegner; jeg har set på første artikkel, mere orket jeg ikke. Thi hvad er det ikke for et sammensurium av «retskrivning» allerede denne ene artikkel byr på? dels i behandlingen av de rent medisinske ord, dels i de almindelige allemandsord d. v. s. den såk. officielle retskrivningen av 1917 eller hvad den nu heter. Det sidste er en side av saken for sig – dens logiske umuligheter er jo kjendt vare fra før, hvor den har fått smuglet sig ind; jeg skal ikke større fæste mig ved den – men leilighetsvis kan man jo ikke undgå at bli hængende fast i de værste uhyrligheter.

«Men det er sandelig galt nok som det tegner; jeg har set på første artikkel, mere orket jeg ikke»

Men først den medisinske del, hvorav jeg her skal stille tilskue en del utpluk ved siden av hinanden. Vi har straks «den medisinske doktorgrad». Medicin skal altså skrives med s. for at være lovlydig og ha god samvittighet. Vel, men da får man også være konsekvent og ikke skrive injicerte, secernerer, celler, insufficiens (og heller ikke subcutis med c men med k) – og hvorfor skal da ikke generelt skrives med sj? – Forklaring? Ja jeg kan jo tænke mig som en søkt indvending; medisinsk med s står her ikke brukt som et faglig ord, men står sammen med doktoravhandling som er almindelig lægmandsuttrykk, hvorimot de andre c'er er brukt som spesielt medisinske uttrykk. – Men hvad skal en sådan deling tjene til, er det en forbedring, en retskrivning? For det er da vel forbedringer man stræber efter? Og hvad skal man så si om procent med c? det er dog vel et kurrant daglig uttrykk – og koncentreret, koncentrasjon, cirkulerende? Og så skrives igjen affisere (men insufficiens, forandring fryder!) men citere! Hvorledes skal man bli klok på sligt, mig synes det det rene roteri. – Hvad må man ikke si om ascites – med sc – det må jo efter ny «retskrivning» være en uhyrlighet, værdig til dødsstraf; hvor kjækt vilde ikke assites se ut! Tænk hvilken bestyrkelse for svake tvilende sjæle! For: skal man forandre – hvilket nutildags jo er = forbedre – da får man være konsekvent og gjøre det over hele linjen, her kan ikke gjælde noget quantum satis eller ad libitum, det blir bare tøv (for ikke at tale om hvor man skjæmmer sig ut). Men hvad skal det hele være til? Hvad er forbedringen?

Det ser jo unektelig ut, som det gjælder at opgi al sproglig dannelse; medicineren skal glemme, at hans videnskap er en klassisk videnskap, hvis uttrykk er hentet fra klassisk kilde. Gjælder det bare at stemme i skriket med de ulve man må færdes sammen med? For mig synes det at her burde netop medicineren og den medisinske presse protestere med næb og klør og vise, at den dog er bedre end de andre.

*«Hvad må man ikke si om ascites – med sc – det må jo efter ny
«rettskrivning» være en uhyrlighet, værdig til dødsstraf; hvor kjækt
vilde ikke assites se ut!»*

Tilslut blot nogle demonstrationer ad oculus fra nævnte artikels almindelige – ikke medicinsk faglige – uttryk: Kjemisk med kj – vel, gjerne det, det er en bra forandring, en virkelig forbedring; men da får man også i denne retning være konsekvent og ikke skrive stofskifte, adskiltd; thi hvorledes kan sligt være tilladt, når der skal skrives skje (= finne sted)? skal også her logiken være forbudt – og «ad libitum» herske (er det såk. valgfrie former?). Og hvad skal man si om tilfelle? (til og med med e!) mens der ved siden av står vedlikehold, holden, forhold! og trer (av at træde) men væske, og hvorfor skal der på nogle steder brukes dobbelte endekonsonanter, på andre steder – med samme uttalevalør – ikke? Ja hvem kan svare? Ingen! Nei det hele forekommer mig at være «på tross» av al fornuft. Apropos: heter det virkelig at trosse? det måtte vel egentlig betyde at håndtere en trosse på en eller anden måte. Og skal det virkelig være en alvorlig ment forbedring at skrive funksjon? verbet heter dog vel endnu at fungere? Ja man hører jo sandelig ikke så sjelden, ja oftere og oftere: funksjonere! er det ikke smukt! en triumf av rettskrivningens høie kunst.

Nei det er en frygtelig sørpe alt sammen, kjære redaktion – og for den medicinske stand ikke mindst et bedrøvelig tidsdekadencens tegn. Av medicineren forlangtes før sprogkundskap og sprogfølelse – og det var vel.

Redaksjonens svar:

Da «Tidsskriftet» fra 1. januar i år gikk over til den offisielle rettskrivning, var redaksjonen naturligvis forberedt på at det kunde vekke misnøie på enkelte hold. Imidlertid er «reformen» inntil nu kollega Winge optrer, blitt møtt med velvilje, ja en eldre kollega skriver til mig, at det «gleder ham opriktig».

Bestemmende for redaksjonen, når den nu fulgte eksemplet fra andre tidsskrifter, var for det første at det volder besvær for trykkeriet, hvor typografen snart skal sette en artikkel efter den gamle og snart efter den nye rettskrivning. Men den viktigste grunn er, at når man nu først har en offisiell rettskrivning, så bør den følges uansett om man personlig liker den eller ikke i et offisielt tidsskrift. Endelig er det vel neppe tvilsomt, at den forvirring som gjør sig gjeldende på dette område, nettop har sin grunn i at tidsskrifter og aviser bruker forskjellig rettskrivninger. Å få et manuskript nu for tiden med bare nogenlunde korrekt skrivemåte hører til undtagelsene.

Hr. Winge spør hvorfor det skal skrives sån og det sån. Hvorfor skal medisiner skrives med s, men secernere, celler o. s. v. med c? Ja det må filologisk kyndigere folk enn redaksjonen uttale sig om, men det er nu imidlertid så. Jeg har gjennomgått alle de ord som står nevnt og funnet alt korrekt. Hvad procent angår, kan det skrives med s (valgfritt), så kan det glede nogen, kan det godt innføres. Ordet ascites finnes som rimelig er ikke i de almindelige ordlister, og det er meget mulig det burde skrivet assites.

«Vi har dog den tro, at W. om ikke lenge har vennet sig til den nye tingenes tilstand og atter med utbytte kan lese 'Tidsskriftet'»

Hvis hr. Winge hindres i tilegnelsen av vårt tidsskrifts medisinske innhold på grunn av den nye rettskrivning, er det naturligvis beklagelig, så meget mere som både «Magazinet» og «Medicinsk revue» allerede tidligere anvender den, så han for fremtiden vil være avskåret fra å lese medisinsk litteratur på sitt morsmål. Vi har dog den tro, at W. om ikke lenge har vennet sig til den nye tingenes tilstand og atter med utbytte kan lese «Tidsskriftet».

Hvad landsmålet angår, anser ikke redaksjonen sig berettiget til å nekte optagelse av artikler på det sprog, hvis nogen kollega ønsker å anvende det. Heller ikke vil de på landsmål mottatte avertissementer bli oversatt til riksmål av OSS.

Publisert: 29. desember 2022. Tidsskr Nor Legeforen. DOI: 10.4045/tidsskr.22.0676

© Tidsskrift for Den norske legeforening 2026. Lastet ned fra tidsskriftet.no 25. februar 2026.